

Φώτης Κόντογλου - Η Φύση και τα Έμορφα Τραγούδια της

Πολιτισμός / Λογοτεχνία - Φιλολογία

Κατερίνα Χουζούρη

Περιοδικό «Ελληνική Δημιουργία»

Εμείς οι Έλληνες είμαστε ένα γένος που ότι κι αν φτιάξουμε έχει μέσα του αίμα και βάθος, έχει πόνο. Σαν το ρημοδέντρι που το δέρνουνε όλοι οι ανέμοι και κείνο αγαντάρει και θρέφει η ρίζα του και παγαίνει βαθειά μέσα στα έγκατα της γης σκίζοντας το βράχο, έτσι μπορεί να παρομοιαστεί κ ή φυλή η δική μας. Κ ή φτώχειά μας έκανε να ζούμε απλή ζωή, με λίγα πράγματα, και δεν μας άφησε να ξεμακρύνουμε από τη φυσική ζωή, αλλά βυζαίνουμε ολοένα από τη καθαρή βρυσούλα, που θρέφει τη καρδιά του ανθρώπου. Σ αυτό συντέλεσε και το καλό

αγέρι πούχει η πατρίδα μας κ ή ημέράδα πούχουνε τα βουνά της, ώστε να μας φαίνεται σαν μάνα πονετικιά, που μας βαστά ολοένα στην αγκαλιά της.

Μαγιάτικο Στεφάνι

Στα χρόνια της σκλαβιάς οι άνθρωποι ήτανε αγράμματοι και ζούσανε απάνω στα βουνά, αφού πολλοί είχανε για σπίτια τα σπήλαια και τα στρουγγολίθια. Πολιτείες δεν είχανε ολότελα, είχανε μονάχα κάτι μικρά χωριά, τα πιο πολλά με πέντε δέκα σπίτια. Και μη πει κανένας πως δεν το παραδέχεται, γιατί στους τέτοιους απλούς και φυσικούς ανθρώπους, ο από μέσα άνθρωπος είναι απλός σαν το μωρό, ας έχει και γινάτι και σκληρότητα, ας είναι και φονιάς ακόμα.

Αυτοί όλοι οι βουνίσιοι, οι τσοπαναρέοι, κάνανε τα πιο καλά τραγούδια και τις παροιμίες και ζωγράφισαν ρημοκλήσια κι όλα όσα κάνανε είναι τα πιο αληθινά και τα πιο αγνά. Και τα αξιωθήκανε από την απλότητα που είχανε, που τους έκανε να μη βλέπουνε θολά τον κόσμο του Θεού, επειδή δεν στομώσανε τα μέσα τους με αφύσικα και πολύπλοκα πράγματα. Γι αυτό λοιπόν και στα τραγούδια που κάνανε αυτοί οι βουνίσιοι, βλέπουμε κάποια αλήθεια και μία εντέλεια που δεν φτάνουνε ποτέ οι σπουδασμένοι ποιητάδες με τα πολύπλοκα εργαλεία τους. Γιατί οι απλοί άνθρωποι είναι τα αληθινά παιδιά της φύσης.

Θαρρείς πως και τα πρόβατα κι οί πέρδικες και τα δέντρα και τ άλλα φυσικά πλάσματα, πως και κείνα θα ταιριάζανε τέτοια τραγούδια, σαν κι αυτά που κάνανε

τούτοι οι άνθρωποι, αν είχανε λαλιά. Μηδέ πέννα πιάσανε στα χέρια τους, μηδέ χαρτί, μηδέ μελάνι. Από τη καρδιά τους ανέβηκε στο στόμα κι από το στόμα βγήκε όπως λαλεί το πουλί κι ύστερα μαθεύτηκε και τόπανε οι κούκοι στα βουνά, κ οι πέρδικες στα πλάγια. Και από στόμα σε στόμα απόμεινε και τραγουδιέται γενεές γενεών. Τι όμορφο και θαυμαστό πράγμα, να αισθάνεται και να μιλά ο άνθρωπος σαν από μέρος όλων των πλασμάτων.

Σαν εκφυλίστηκε ο άνθρωπος, εβγήκε από τον φυσικό του δρόμο και γίνηκε γραφιάς, σαν κι εμάς κι άρχισε να κάνει πράγματα φτιασιδωμένα, χωρίς εκείνη τη δροσιά και την αγνή ευωδία.

Πριν εκατό διακόσια χρόνια, η οικουμένη είχε πολλά σχολειά σε κάθε χώρα και σπουδάζανε οι άνθρωποι. Μονάχα η Ελλάδα απόμεινε αγράμματη, περιζωσμένη από έθνη που είχανε χάσει την παρθενική τους απλότητα. Θάρει κανένας πως ήτανε μαντρωμένη μ ένα φράχτη, για να μη μπούνε μέσα στον παράδεισο της τα πονηρά δαιμόνια. Οι άνθρωποι εδώ ζούσανε σαν νάτανε χίλια χρόνια πίσω, στο καιρό του Μεγαλέξαντρου και στου Χριστού τα χρόνια. Και μολαταύτα, εδώ πέρα, στα βουνά και στις κλεισούρες που ζούσανε άνθρωποι μισοάγριοι, άνθιζε ακατάλυτο το αρχαίο πνεύμα και λαλούσε ολοένα η βρύση πούχε πιεί ο Όμηρος κι ο Ησίοδος και τόσοι άλλοι. Δίχως χαρτί και δίχως μελάνι τραγουδιόντανε όσα τραγουδιούνται, το πως έρχεται στο κόσμο ο άνθρωπος, το πως αγαπά, το πως πεθαίνει.

Σε απορία βρίσκεται κανένας, τι να πρωτοπεί γι αυτά τα τραγούδια του λαού μας, πως να τα παινέψει και πως να τα περιεργαστεί για να κάνει τον άλλο να τα νοιώσει. Μα όποιος τα νιώθει τα νιώθει, δεν φελά κανένας ξηγάτορας. Είναι σαν τον ήλιο, σαν το φεγγάρι, σαν τ άστέρια, σαν τη χαρά του καλοκαιριού. Όποιος δεν έχει ήλιο στο τόπο του, σαν τα νιώθει αυτά τα τραγούδια θα δει τον ήλιο και θα ζεσταθεί, όποιος δεν έχει ελπίδα, μ αυτά θα παρηγορηθεί, όποιος δεν βρίσκει μπάλαμο στο πόνο του, θα γλυκαθεί, όποιος δεν δροσίστηκε με τα μεγάλα ποτάμια που σηκώνουνε αντάρες, θα δροσιστεί από τη βρυσούλα που τρέχει και τραγουδά κρυμμένη στη πλαγιά, όποιος δεν ερωτεύτηκε θα ερωτευτεί.

Μα πρωτύτερα πρέπει να πετάξει από πάνω του τη κακή συνήθεια να θέλει να βρει συννεφιασμένες φιλοσοφίες και να χωθεί στο σκοτάδι τους, στο λαβύρινθο που θαρρεί πως θα τον βγάλει στο φως. Το φως είναι μπροστά του, απλό, αληθινό. Εδώ δεν έχει πολλά λόγια, λίγα και καλά. Με πέντε δέκα λιθάκια χτίζεις ένα πύργο, με δυό τρία πουρνάρια κάνεις ένα δάσος, με τρία λουλούδια μοσκοβολά ο τόπος. Πέντε έξη άνθρωποι που κουβεντιάζουνε, ένα λημέρι ταμπουρωμένο με ξερολιθιά, δυό πουλιά που πετάνε από πάνω, ένα μνημούρι που 'ναι κοντά σ' ένα ρημοκκλήσι και κάτι γίδια που βοσκάνε, αυτά φτάνουνε για να νιώσεις όλη τη πλάση, γιατί ο ουρανός κ' η γη είναι παρών.

Δεν μιλάνε μόνο οι άνθρωποι, μιλάνε και τ' άρματά τους, τα τσαπράζα, τα βουνά, οι πέρδικες, τα έλατα, ο πεθαμένος στο κυβούρι του, όλος ο κάτω κόσμος, οι άγιοι, τα νέφελα. Ακόμα κι εκείνα που δεν μιλάνε καταλαβαίνεις πως είναι παρών. Και τα τωρινά και τα περασμένα, και τα μακρινά και τα κοντινά. Ένα πράγμα θαυμαστό, που δεν μπορείς να ψάξεις και να το βρεις από που γίνεται. Άκου τούτα τα πέντε λόγια:

Του αντρειωμένου τ' άρματα

δεν πρέπει να πουλιούνται

μον πρέπει τους στην εκκλησιά

κι εκεί να λειτουργούνται.

Πρέπει να κρέμονται ψηλά

σε πύργο αραχνιασμένο

η σκουργιά να τρώγει τ' άρματα

κ' η γης τον αντρειωμένο.

Είδες τι λιγολογία και τι κάστρο ακατάλυτο. Και τέτοιο μυστήριο.

Κοιμάται ο γήλιος κ' η αυγή, κοιμάται το φεγγάρι

κοιμάται το τριαντάφυλλο και το μαργαριτάρι.....

Εγώ μάνα μ κολάστηκα και πάω κολασμένος

γιατί έκανα τον πόλεμο αντάμα με τους κλέφτες

κι οὔλοι τα δέναν τ ἄλογά σε ριζιμιό λιθάρι

κ ἐγὼ πήγα και τ ἔδεσα σε μαυρομάτας μνήμα.

Μπορεί να πιστέψει ἄνθρωπος πως η φυλή μας που τραγουδούσε με τέτοια λόγια, κατάντησε σε τόση ξεπεσούρα, που να τραγουδά αυτά τα σαρακοστιανά κρυόμπλαστρα που τραγουδά σήμερα; Πάνε, χάνονται όλα τα καλά μας. Ακόμα και τα γλυκά τα ναναρίσματα που λέγανε οι μανάδες στα μωρά και κείνα σβύνουνε. «Απέσβετο λάλον ύδωρ».

<http://bit.ly/2HDHbha>